

Dne 8. decembra 1991 so pri Atletski zvezi Slovenije ustanovili sekcijo za gorske teke. Tako so se slovenski tekači lani že kot člani te sekcije udeležili osmega svetovnega pokala in prvega svetovnega prvenstva v gorskih tekih, ki je bilo konec avgusta v Valle di Susa v Italiji, letošnjega septembra pa se bodo udeležili de-

vetega svetovnega pokala v francoskem St. Gervaisu pod Mont Blancem ter organizirali prvo državno prvenstvo v dolgem in kratkem gorskem teku. Sekcijo za gorske teke vodi od lanskega leta znani organizator že tradicionalnega gorskega teka na Šmarno goro nad Ljubljano inž. Tomo Šarf.

(Slovenske novice)

POL STOLETJA JE MINILO OD SMRTI VINKA PADERŠIČA-BATREJE

MOŽ IZ AKADEMSKE SKUPINE SPD

IVO ARHAR

*»za breme spomina spomina
v minuti tišine...«*

(B. Fatur: Minuta tišine)

Septembra lani je minilo 50 let, odkar je tragično končal življenje **Vinko Paderšič-Batrēja**, slavist, velik ljubitelj gora, aktivist Osvobodilne fronte pod Gorjanci in narodni heroj. Skupaj smo študirali slavistiko, hodili na slavistične ekskurzije (zlasti na Dolenjsko), obhajali vsako leto jeseni slovesen sprejem brucov in bruculj na slavistični oddelk Filozofske fakultete ljubljanske Univerze, si privoščili med letom prenekatero krokarijo tja do jutra, končno pa nekateri (**Drago Kunc**, **Maks Jeza** in sam) odkrili, da so nam posebno pri srcu tudi slovenske gore. Batreja je bil takrat že član Akademске skupine SPD. Z Dragom Kuncem sva že pred tem opravila nekaj tur (po nadelanih poteh sicer, pa vendarle bolj »divjih«), tik pred letom 1941 pa nas je Batreja kot bolj izkušen planinec zvalil na zimsko turo na Grintovec (za nas takrat poseben podvig in doživetje, saj se je hodilo pozimi v planine mnogo redkeje kot danes). Seveda smo se tudi fotografirali in s tega zimskega »pohoda« mi je ostalo šest fotografij. Naša pota so se po razpadu Jugoslavije oziroma malo kasneje ločila. Tudi po 1945 se nismo več srečali (Batreja in Maks Jeza sta padla v NOB, Drago Kunc je živel v Beogradu, sam pa v Murski Soboti, na Ravnah na Koroškem in končno do danes v Ptuj). Večkrat sem brskal po spominih in po predalih in v roke so mi vedno znova prišle omenjene fotografije. Pa sem jih spet odložil in skrbno spravil nazaj. Precej pozneje pa sem slučajno odkril v Naši obrambi (1972) spominski članek **Mileta Pavlina** o narodnem heroju Vinku Paderšiču, napisan ob 30-letnici njegove smrti na osnovi arhivskih podatkov (zelo skromnih in suhoparnih), predvsem pa po izpovedih **Marije Kamenarič**, sestre Vinka Paderšiča (poročene z brivskim mojstrom Kamenaričem, ki je imel na začetku Gradišča v Ljubljani svoj lokal; bil je

Vinko Paderšič-Batrēja kot študent slavistike

res pravi mojster svoje stroke in prijeten kulturni sobesednik svojih strank, igralcev Drame in znanih ljubljanskih kulturnikov; tudi sam sem bil med vojno nekaj časa njegov stalni obiskovalec, ne da bi vedel, s kom imam opravka, danes pa je, žal, že prepozno; ni več med živimi, njegova žena - vdova pa še vedno živi v stari ljubljanski hiši na Prešernovi 11 - zaradi njene visoke starosti nisem mogel dobiti podatkov za Batrejeva otroška, gimnazijska in študentska leta). Na te Pavlinove podatke sem se oprl tudi sam. Ni pa Mile Pavlin napisal nič o Batreji kot planincu (saj je pisal v Našo obrambo); tu ga bom dopolnil po osebnem spominu. Hotel sem to storiti že lani, za 50-letnico, imel sem že skraj zbrano gradivo, pa mi je bolezen preprečila končno obdelavo. Hotel sem tudi še enkrat obiskati kraje pod Gorjanci, kjer je Batreja živel kot otrok, obiskoval novomeško gimnazijo in pozneje končal svoje življenje v Beceletovi jami, njegov grob na pokopališču cerkve v vasi Otočec (nekdanji Šentpeter) in seveda Paderšičev rojstni kraj Suhadol, da bi zbrano in v tišini podoživel tista lepa leta. Pa zaradi bolezni ni šlo - in tudi letos ne. Tako bom skušal vse obnoviti po spominu, ki pa tudi že po malem

peša, saj so minila že leta in leta. Nisem pa se mogel odpovedati temu pisanju - »za breme spomina - spomina v minuti tišine...«

Sicer pa letos obhajamo 100-letnico SPD, planske organizacije, h katere razvoju je prispeval svoj delež kot član Akademске skupine tudi Vinko Paderšič-Batreja.

PADERŠIČEVI Z DOLENJSKEGA

Paderšičevi so živeli v vasi Gradišče pri Šentjerneju na Dolenjskem na kmetiji, kjer ni bilo prostora za vse. Zato je moral oče narodnega heroja Paderšiča po svetu in si je našel za tiste čase kar dobro službo v državni upravi. V Trstu se je seznanil z dekletom iz Mokronoga, služkinjo, in se z njo poročil. Rodili so se štirje otroci, dva sinova in dve hčerki, Vinko kot najmlajši leta 1916 v Trstu. Po razpadu Avstro-Ogrske so Trst zasedli Italijani. Paderšičevi so (kot tisoči in tisoči primorskih Slovencev) že leta 1918 brez vsega zapustili Trst, se vrnili na Dolenjsko in se nastanili v Gotni vasi pri Novem mestu. Oče je bil sprejet v službo pri novi jugoslovanski državi, moral na Koroško, po izgubi Koroške pa v Železnike. Družina pa je ostala kar v Gotni vasi, saj očetu ni manjkalo dosti do upokojitve. Otroci so hodili v šolo v bližnje Novo mesto: Rudi je končal trgovsko, Marija meščansko in trgovsko, druga sestra samo nekaj razredov gimnazije (pozneje je

dobila službo v Bosni, se odselila tja in že pred vojno umrla), Vinko pa je končal novomeško gimnazijo leta 1937 (star že 21 let).

Oče je medtem dočakal pokojnino, stric pa mu je v Gorenjem Suhadolu, v vzhodju oziroma že malo na pobočju Gorjancev, zapustil majhno posestvo. Zato so se preselili tja in tam tudi ostali (Marija pa se je poročila v Ljubljano z že omenjenim Kamenaričem). V Suhadolu so živeli skromno in z očetovo pokojnino, daleč proč od velikega sveta, saj je bilo v tistem času tako celo z Novim mestom.

Po končani gimnaziji se je Vinko vpisal 1937. (eno leto za mano, bil pa je dve leti starejši) na slavistiko ljubljanske Filozofske fakultete. Hotel je postati profesor slovenščine. Stanoval je v Marjanišču, hranil pa se je pri sestri Mariji. V starem slavističnem seminarju smo se prvič srečali. Vinko je bil član Akademskega kluba Zarja, ki je združeval predvsem študente - krščanske socialiste. Na univerzi je prihajalo do vse večjih nasprotij med levico in desnico, do bojov za zares slovensko in čim popolnejšo univerzo, za univerzitetno knjižnico, za akademijo znanosti, ki ni smela biti slovenska, ampak samo v Ljubljani - mi pa smo bolj ali manj prizadevno študirali, poslušali **Nahtigala, Ramovša, Prijatelja** in pozneje **Ocvirka** in uživali mladost, tako kljub skromnim razmeram tudi Vinko Paderšič (za **Robom** je postal »zele-ni car« - zadnjič je opravljal to častno, pomembno »službo« jeseni 1941). Bil je velike postave, močan, preprost, naraven, odkrit, dobrega srca, v njem ni bilo cincanja in malodušnosti -

Člani zimske odprave na Durmitor - z leve proti desni stojijo Cene Malovrh, Daro Dolar, Vinko Paderšič, dr. Djordje Krstić, Vlasto Kopač, Tone Dovjak; Bojmir Filipič-Basang je skoraj gotovo skupino fotografiral, ker ga ni na sliki

Pred zimsko sobo Cojzove koče - od leve proti desni stojijo Drago Kunc, Vinko Paderšič in Maks Jeza

pravi kmečki gorjanec (pisano z malo in veliko). Lepo smo se razumeli, vsi smo ga imeli radi.

ČLAN AKADEMSKE SEKCIJE SPD

Vinko Paderšič se je kmalu včlanil v Akademsko skupino SPD. Za ta del njegovega življenja in Akademsko skupine SPD sem nabral podatke po letnikih Planinskega vestnika (verjetno pa je kje tudi še arhiv) in iz pogovora z arhitektom **ing. Vlastom Kopačem**.

SPD je med obema vojnama (1918-1941) v novi državi doživelo velik razmah in doseglo lepe uspehe. Ni pa šlo vse brez težav in ovir. Predvsem mladi niso bili zadovoljni z bolj konzervativnim, v široko planinstvo usmerjenim vodstvom. Zato so leta 1921 ustanovili Turistovski klub Skala, ki je hotel uveljaviti predvsem alpinizem (tudi zimskega). Po začetnih nasprotovanjih so uspeli, prišlo je do hitrega razvoja, lepega napredka (naj omenim samo alpinistične podvige **dr. Klementa Juga**). **Dr. Tominšek** je v Planinskem vestniku leta 1941, ob 20-letnici Skale, zapisal: »Kdor ni mogel ali hotel slediti, je pač zaostal...«

Do podobnega, čeprav res ne tako ostrega preloma je prišlo v šolskem letu 1936/37. Dne 5. marca 1937 je na Univerzi na ustanovnem občnem zboru ustanovila svojo Akademsko sekcijo SPD akademsko mladina. Svoj blagoslov ji je dal tudi takratni predsednik SPD **dr. Josip Pretnar**. Med člani odbora berem tudi

imeni **Janeza Gregorina** (poznejšega predsednika) in mladega geografa **Bogdana Jordana** kot tajnika. O ustanovitvi Akademse sekcije SPD je poročal na pol strani Planinski vestnik (1937, str. 146): da smo v tem organiziranju v zamudi v primerjavi z drugimi državami in na kratko, kaj mladi akademiki hočejo (poudarek je spet na pravem alpinizmu). V Planinskem vestniku 1940 (str. 55-57), dve leti kasneje, pa je **Karel Tarter** objavil do podrobnosti izdelan delovni program Akademse sekcije SPD. Program je bil sprejet na redni odborovi seji 11. decembra 1939. Te obetavne začetke je, žal, dobro leto pozneje zaustavil napad na Jugoslavijo in okupacija.

ZIMSKA ODPRAVA NA DURMITOR

Vinko Paderšič-Batreja je prišel na univerzo je seni leta 1937 in se je verjetno kmalu pridružil planinskim tovarišem z vso vnemo in delavnostjo. 1939/40 je kot predsednik Akademse sekcije organiziral zimsko odpravo v Durmitor od 10. do 30. marca 1940. Vodje odprave pa so bili po izjavi Vlasta Kopača pravzaprav vsi. O njej so potem tudi skupno poročali v Planinskem vestniku 1940, str. 173 do 198. Krajše uvodno poglavje je napisal Paderšič sam kot glavni organizator: da ima Akademsko skupina v svojem programu tudi odprave v alpinistično neobdelana gorovja, predvsem v južnih gorskih predelih naše države, zato so šli na Durmitor, ki je sicer poleti precej obiskan, pozimi pa planinsko še neprehojen; pripravljali so se že 1939, v pozni zimi marca 1940 pa načrt realizirali. Poleg Paderšiča so šli še **Daro Dolar**, **Anton Dovjak**, **Bojmir Filipič** (z vzdevkom **File-Basang**, izreden jedec, a tudi z izrednimi nosilnimi sposobnostmi), **Vlasto Kopač** in **Cene Malovrh**. Sledi podroben opis vožnje in poti ter kratko slovesa in doživetov, čustveno povratka, ko so se vračali z zimskega Durmitorja »proti jugu, proti sončni Dalmaciji. Kar pasle so se nam oči po zelenju. Gori sam sneg, tu pa že vse v cvetju: oljke, ciprese in - morje! Gore in morje - oboje najlepše na svetu - to dvoje smo doživeli na svoji poti.«

In še krajši odlomek, značilen za Vinka in za njegovo poznejšo pot: »Slovo je bilo prisrčno. Lepe dneve smo preživeli med temi ponosnimi sinovi Durmitorja. Morda so res malo preveč romantično zasanjani v svojo preteklost, v dobo junačenja in narodne pesmi; premalo realno gledajo na življenje. Preveč je pri tem nekako idealistično anarhističnem ljudstvu politiziranja, pomenkov in posedanja ob črni kavi, premalo pa volje do resnega, trdega dela.«

Plezalne vzpone so podrobno opisali posamezni vodje navez (Paderšič je plezal v navezi samo enkrat, moral je skrbeti za celotno odpra-

vo). O tem piše zelo lepo v svojem spominskem zapisu »Trem tovarišem« Vlasto Kopač (Gore in ljudje I., 1946, str. 5-9).

KAKO JE VINKO POSTAL BATREJA

V Durmitorju so planinski tovariši tudi prekrstili Vinka Padersiča v Batrêjo. Ko so taborili v napol dograjenem planinskem domu nad Žabljakom, je neprestano pogrešal luč ter iskal svojo baterijo-»batrêjo«. Vzdevek mu je ostal, od takrat naprej je bil tudi za nas, v slavističnem seminarju, samo še »Batrêja«. Ime je kasneje ponesel s seboj tudi v partizane (o tem piše na koncu svojega spominskega zapisa Cene Malovrh: Spomini na Akademsko sekcijo SPD - Planinski vestnik 1959, str. 200-202, ob 10-letnici povojnega planinskega društva Univerza). V tem letniku je objavljen tudi spominski zapis **dr. Iva Valiča** Ob 10-letnici PD Univerza - str. 194-196, kjer na začetku piše: »Pravzaprav je bila to le formalnost (namreč ustanovitev PD Univerza), saj je že pred vojno obstajala Akademsko sekcija SPD, katere pomembno dejavnost je prekinila vojna vihra« (str. 194).

Zdaj pa še o tem, kar sem omenjal tam nekje na začetku (ob tistih šestih fotografijah): zimska tura na Grintovec z Batrejo. Moralo je to biti v zimi 1939/40 ali pa šele 1940/41, v februarških zimskih počitnicah. Batreja nas je zvalil na zimsko turo: Draga Kunca in mene (že vajenih nadelanih, markiranih poti na Jalovec, Škrlatic, Triglav, zadnje dvoje v enem samem dnevu), pridružil pa se je še Maks Jeza (doma sicer iz ravninske Hajdine pri Ptuj). Za opremo je poskrbel Batreja. Za tisti čas in naše sposobnosti je bil to lep podvig (spominjam se, da je prišla Kunčeva mama k nam v Šentvid, da bi zadnji hip preprečila to za njene meščanske pojme nemogoče dejanje). A smo le šli.

V Kamniško Bistrico in po strmini do Cozove koče, kjer smo utrujeni prespali v zimski sobi. Bila je naporna pot, skromno prenočišče (v spalnih vrečah) in hrana ter strah pred naslednjim dnevom. Vreme je bilo kar v redu. Naslednje jutro pa smo se vzpeli po navadni, poletni markirani poti na vrh. Ni bilo hudo z derezami in cepinom.

Na povratku (v smeri proti Štruci in Skuti) pa se je meni zataknilo. Dereze so bile prvič na gozdarjih in cepin v desni roki, pa še bolj nerodne sorte sem. Verjetno je tudi popustila pozornost in sem postal bolj korajžen, obenem pa tudi premalo previden. Strmina ni bila ravno prehuda, v kaj se je končevala, ne vem, brezskrbno sem jo mahal navzdol, tedaj pa so se mi zapletle dereze, izgubil sem ravnotežje in pogrnil vznav na hrbet (čisto narobe!), začel drseti po strmini, vedno hitreje, pri tem pa v strahu izpustil iz rok še cepin (druga glavna

napaka), ki se je popeljal po strmini pred mano in se doli nekje zataknil, ustavil. Sam sem začel čisto nagonsko z vso močjo potiskati dereze v sneg (še dobro, da ni bil pretrd) in se končno le zaustavil ter se počasi, z vso previdnostjo srečno vrnil do svojih planinskih tovarišev. Batreja (kaj je rekel, ko sem se vrnil do njih, se ne spomnim več, kaj prav lepega najbrže ne) je bil še tako dober, da mi je šel po cepin. Potem pa smo srečno zaključili to zimsko turo.

Dobrega, zatega Batreja ni več, cepin pa še vedno visi na kljuki v predsobi stanovanja zraven dveh, treh dolinskih marel.

ZADNJE SREČANJE

Vmili smo se domov, študirali dalje, potem pa se je kmalu začelo... 6. april 1941, s prostovoljci v Zagreb, vmesni postanek v Novem mestu, kjer je bil Batreja kakor doma, nadaljevanje vožnje v Zagreb, kjer smo dočakali žalostno

Počitek med zimskih vzponom na Grintovec - od leve proti desni sedijo Ivo Arhar, Maks Jeza in Vinko Padersič

razsulo Jugoslavije, in vračanje proti domu, prisilen zbor v Vrapčah, kjer smo že mislili, da je po nas, a so nas le pomilovalno in ošabno pustili naprej, s primerno pridigo seveda, pred Samoborom nismo smeli čez savski most, vrniti smo se morali (pri tem vračanju sem bil ob poln nahrbtnik) in nato čez travnike in polja do Sotle, s starim čolnom čez njo in proti Gorjancem, kjer sva v neki gostilni z Batrejo tekmovala, kdo od naju bo izpil več velikih vrčev piva - na žalost in na veselje, da smo spet na slovenskih tleh. Batreja je bil že skoraj doma, nas pa je še čakala vožnja do Ljubljane. Končalo se je spet še kar srečno.

Nato je prišla okupacija, na univerzi pa so nam absolventom predčasno omogočili diplomske izpite. Tudi to je šlo srečno (čeprav z bolj malo znanja).

Poleti 1941 (če ni bilo to že eno leto prej) smo **Drago Kunc, Micka Prekova, Uroš Kraigher,**

Na vrhu Grintovca - z leve proti desni Ivo Arhar, Vinko Paderšič in Maks Jeza

Sonja Kosova in jaz (sami slavisti, Uroš nekaj starejši od nas) obiskali Batrejo na njegovem domu v vznožju Gorjancev. Kar na kolesih, po dolini Krke, se v Vavti vasi ustavili pri kolegu **Jožetu Dularju** (pesniku in pisatelju - Krka umira in dr.) in nato peljali naprej do Batreje in njihove domačije. Verjetno smo se povzpeli tudi na vrh Gorjancev ali vsaj do planinskega zavetišča pri Gospodični. Lepo smo se imeli. To pa je tudi bilo moje zadnje srečanje z živim Batrejo. Meje so bile zdaj trdno zakoličene, živeli smo vsak na svojem koncu.

SMRT V KRAŠKI JAMI

Batreja se je doma kot zaveden Slovenec in krščanski socialist kmalu vključil v OF kot njen aktivist. Bil je med prvimi organizatorji, čeprav je še nekaj časa živel v Ljubljani ali se občasno vračal. Tako npr. pozno jeseni 1941 na brucovanje. **Vera Ravnikar** (takrat bruculja oziroma »onó«) se ga toplo spominja (Prispevek k portretu Vinka Paderšiča-Batreje v knjižici Gorjanski batajlon, str. 3-4): »Pred oči mi je stopil dan našega brucovanja jeseni 1941 na Filozofski fakulteti, na slavistiki. Zaradi policijske ure naj bi z brucovanjem začeli že ob 16. uri, vendar se je vse nekoliko zavleklo, ker je imel vlak iz Novega mesta, s katerim naj bi se pripeljal naš »zeleni car«, zamudo. Ko je končno le vstopil v sobo, sem zagledala simpatičnega, visokoraslega fanta v temni obleki, svetlo kostanjevih, kratko pristriženih las. Popravil si je očala in se

smeje opravičil zaradi zamude... Na tem večeru in tudi kasneje sem spoznala v njem inteligentnega, poštenega in ponosnega Slovenca, predvsem pa pogumnega in odločnega človeka...«

Batreja je organiziral OF po vaseh med Kostanjevico in Novim mestom. Zelo priljubljen med ljudmi, mlad in preprost je imel velike uspehe. Postal je jeseni 1941 član Okrožnega odbora OF za celotno novomeško okrožje. Ko so poleti 1942 Italijani začeli veliko ofenzivo proti odporniškemu gibanju, so se morali partizani zaradi izredno težkega položaja večkrat razdeliti na manjše enote. V hudi stiski se je Batreja z nekaj tovariši in tovarišicami skril v tako imenovano Beceletovo jamo v Zagradu blizu Otočca. Dne 23. septembra 1942 zjutraj so enote italijanske divizije alpskih lovcev obkolile vhod v to votlino in pričele streljati. Bili so izdani. Obljubljali so jim, da pojdejo samo v internacijo, če se vdajo. Res so prišli iz votline z dvignjenimi rokami, le Vinko se ni vdal. Branil se je ves dan in vso noč in še predpoldne 24. septembra, končno pa mu je ostal en sam naboj, ki ga je namenil sebi. Italijani pa niso prizanesli nikomur in so v Otočcu ustrelili tako moške kot tudi obe dekleti.

Danes počiva junaški Batreja na vaškem pokopališču v Otočcu (nekdanjem Šentpetru), spomin nanj je ohranjen v novomeškem muzeju, v samostanu Pleterje in v srcih vseh, ki smo ga poznali, spoštovali in imeli radi. Spominske zapise njegovih planinskih tovarišev - alpinistov sem že omenil (naj dodam še Režkovega - **Boris Režek**: Ugasli smehljaj, v spomin padlim tovarišem, Planinski zbornik 1945, str. 52-54). Planinski dom pri nekdanji Gospodični na Gorjancih, ki jih je tako ljubil, pa nosi njegovo ime.

Naj zaključim z **Otonom Župančičem** (saj smo bili slavisti):

*V slovesnih krogih, široko razproženih, zbrani
leto in dan nekaj mrmrajo velikani
o večnosti in minljivosti ali kaj,
in da življenje in smrt enak imata sijaj.*

Zmagovalci E-6

Znani karlovški planinci Željko Starčević, prof. Marija Kerhač in dr. Ante Starčević so v celoti prehodili Evropsko pešpot E-6 od Köbenhavna prek Flensburga, Kiela, Eschwega, Fulde, Freistadta in Eibiswalda (Ivnika) ter po Ciglarjevi poti od Drave do Jadrana prek Klane prišli do Kastava in Rijeke.

Isti planinci so v celoti prehodili tudi pet planinskih poti in pešpoti, ki z različnih strani pripeljejo v Mariadzell, pri čemer so za nagrado dobili značke teh poti, okrašene z rdečim, belim, modrim, zelenim in rožnatim kamnom, pač odvisno od tega, za katero pot gre. Prav tako so v celoti prehodili pešpot »Bavarski gozd«, Nordwaldkammweg« ter Severo-jugozahodno pešpot 05 od planinskega doma na Nebelsteinu proti jugu vse do Ivnika.

dr. Ante Starčević